

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

**ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ:
НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ВИМІР
В УМОВАХ ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 26 квітня 2024 року

Одеса
«Фенікс»
2024

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 15.05.2024 р.)*

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**

Є 24 **Європейські орієнтири розвитку України: науково-практичний вимір в умовах воєнних викликів** : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 26 квітня 2024 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Фенікс, 2024. – 1000 с.
ISBN 978-617-8430-05-4

У збірнику відображено наукові напрацювання вчених, практиків, військовослужбовців у теоретичній та емпіричній площині у сферах філософських основ, загальної теорії та історичних досліджень держави і права, актуальних проблем світових соціально-політичних процесів, соціології та психології в умовах повномасштабного військового вторгнення. Висвітлено питання загроз національній безпеці в їх конституційному вимірі у рамках міжнародного та європейського права, трудового права та права соціального забезпечення, земельного, аграрного та екологічного права, пов'язані з функціонуванням економіки та підприємництва в умовах європейського вибору України. Розглянуто проблеми інформатизації та цифровізації суспільства, захисту інформації та кібербезпеки в умовах військового вторгнення, питання методики викладання іноземних мов, теорії та практики перекладу, проблеми лінгвістики та журналістики. Відображено наукові напрацювання у сферах адміністративного права та процесу, фінансового, морського та митного права, організації та вдосконалення судоустрою, прокуратури, інших правоохоронних органів, адвокатури. Висвітлено питання кримінального права, кримінально-процесуальних аспектів кримінального провадження та кримінологічних особливостей протидії злочинності в умовах воєнного стану, криміналістики, судової експертизи, психології та медицини у забезпеченні судочинства, цивільного та сімейного права, інтелектуальної власності та патентної юстиції, цивільного судочинства, господарського права та процесу. Розглянуто актуальні питання діяльності сучасних бібліотек у закладах вищої освіти, фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник розраховано на наукових і науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, практичних працівників у сферах юридичної, економічної, соціологічної, політологічної, психологічної, філологічної наук, журналістики та кібербезпеки тощо.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)»364»»20»(062.552)

Матеріали видано в авторській редакції

Сушко Анатолій Іванович, Прохоренко Аліна Марленівна ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОЛІТИЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В РАМКАХ ДЕМОКРАТИЧНОГО ТРАНЗИТУ	764
Акімов Андрій Володимирович СУЧАСНИЙ СТАН НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОБІЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	766
Барасій Віта Юрївна СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК СЕРЕДОВИЩЕ ФОРМУВАННЯ МЕДІАКРАТІЇ	768
Білий Веніамін Сергійович ПОЛІТИКА ТА МАСМЕДІА: ВІД «ГАЛАКТИКИ ГУТЕНБЕРГА» ДО МЕДІАТИЗАЦІЇ ДЕБАТІВ.....	771
Возненко Леонід Валерійович ПРОБЛЕМИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ УКРАЇНИ	773
Гевелюк Діана Андріївна SOFT POWER ЯК ІНСТРУМЕНТ ІМІДЖУ ДЕРЖАВ.....	774
Железков Андрій Іванович ТЕРОРИЗМ ЯК ЗАГРОЗА СВІТОВИХ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ	776
Капсамун Олег Георгійович ГІБРИДНА ВІЙНА ЯК ВИКЛИК СУЧАСНОСТІ.....	778
Лисянський Павло Леонідович ЦИВІЛЬНИЙ МІЛІТАРИЗМ РФ ЯК ЗАГРОЗА ВИНИКНЕННЯ ВІЙСЬКОВИХ КОНФЛІКТІВ У КРАЇНАХ СХІДНОЇ ЄВРОПИ	780
Онищенко Олександр Олексійович ТЕХНОЛОГІЯ «БЛОКЧЕЙН» ЯК ВАЖЛИВИЙ МЕХАНІЗМ ЗАХИСТУ ЕЛЕКТРОННОЇ ДЕМОКРАТІЇ	782
Римар Богдан Анатолійович СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ПРОСТІР ЛЕГІТИМНОСТІ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ	784
Саліхов Артем Романович АКСІОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ВИБОРЧОГО ПРОЦЕСУ У ВІЙСЬКОВИЙ ТА ПОСТВІЙСЬКОВИЙ ЧАС	786
Фартушний Дмитро Сергійович ЕЛЕКТОРАЛЬНИЙ ВИБІР: ДЕМОКРАТІЯ ЧЕРЕЗ КОМУНІКАЦІЮ	788
Чігидін Валерій Вікторович ПАРТІЙНА КОНКУРЕНЦІЯ ЩОДО ПОЛІТИЧНОГО ПРЕДСТАВНИЦТВА ЯК ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ОРІЄНТИР РОЗВИТКУ УКРАЇНИ	790
Ястребова Віра Андріївна ІНСПІРОВАНО-ЗОВНІШНІЙ СЕПАРАТИЗМ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТВОРЕННЯ КВАЗІДЕРЖАВНИХ УТВОРЕНЬ В КРАЇНАХ ПОСТРАДЯНСЬКОГО ПРОСТОРУ	792

СЕКЦІЯ 20. СОЦІОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Ярова Ліліана Вікторівна СТАН СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ	795
Яковлев Денис Вікторович РОЛЬ СЕРЕДНЬОГО КЛАСУ У СОЦІАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЯХ	798
Вітовщик Тетяна Сергіївна, Байрук Оксана Ігорівна СТРУКТУРА СПОЖИВЧОГО КОШИКА ЯК ВИХІДНА ТОЧКА ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ СТАНДАРТІВ УКРАЇНИ	800
Каретна Ольга Олександрівна ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ СОЦІАЛЬНОЇ СТРАТИФІКАЦІЇ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА.....	804
Прохоренко Євгенія Яківна КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ КАТЕГОРІЇ «ВІКОВА НЕРІВНІСТЬ»: СОЦІОЛОГІЧНИЙ ПОГЛЯД	806
Шмаленко Юлія Іванівна ТОКСИЧНІСТЬ У ПОЛІТИЧНОМУ МЕДІАПРОСТОРІ	808
Яковлева Лілія Іванівна ТРАНСФОРМАЦІЇ СУСПІЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ ЯК ЧИННИК ЛЕГІТИМНОСТІ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ	811
Яценко Микола Анатолійович МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КІЛЬКІСНИХ ТА ЯКІСНИХ МЕТОДІВ У НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКІЙ РОБОТІ СТУДЕНТА.....	813
Сафронова Ганна Володимирівна ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ У КОНТЕКСТІ БЕЗПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ ПРОТЯГОМ ЖИТТЯ.....	816

Список використаних джерел

1. Стан суспільної свідомості на третьому році повномасштабного російського вторгнення: результати моніторингу громадської думки. *Інтерфакс-Україна*. URL: <https://interfax.com.ua/news/press-release/977315.html>
2. Яковлев Д. В., Яковлева Л. І. Політика без токшоу. Потенціал звернень публічних інтелектуалів щодо легітимації влади. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2022. Вип. 39. С. 163–169.
3. Яковлева Л. І. Легітимність публічної влади: рецепції та новації : монографія. Одеса : ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. 325 с.
4. 2024 – рік виборів у світі. Де вони надважливі для України. *BBC News Ukrainian* . URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/cj5ggjlj2z8jo>
5. Yakovleva L., Yakovlev D. Institutional interaction and political choice in a transitional society. what role for the social sciences? *The role of social sciences in Ukraine and the world: milestones and outlook : collective monograph* / O. Boryslavska, D. Kislov, V. Liakh, N. Nesprava, etc. Lviv ; Toruń : Liha-Pres, 2020. P. 146–163. DOI: 10.36059/978-966-397-190-2/146-163

Ключові слова: легітимність, публічна влада, суспільна свідомість, інституційна взаємодія, соціологічні дослідження.

Keywords: legitimacy, public power, public consciousness, institutional interaction, political choice, sociological research.

Яценко Микола Анатолійович

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри соціології, кандидат соціологічних наук, доцент*

МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КІЛЬКІСНИХ ТА ЯКІСНИХ МЕТОДІВ У НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКІЙ РОБОТІ СТУДЕНТА

Саме найменування «кількісні методи дослідження» вже говорить за себе, акцентуючи увагу на ключовій особливості – кількості, тобто вимір об'єкта або його окремої риси певними інструментами і схемами, величинами. За своєю суттю, розглянута категорія прийомів належить до математико-статистичної галузі, де відбувається перетворення зібраної інформації в числовий вигляд. Збір інформації за допомогою застосування кількісних методів дослідження вважається найчіткішим, структурованим і жорстким, а результати, отримані під час реалізації алгоритмів, – більш точними і достовірними, науково-обґрунтованими.

Місія кількісних методів дослідження – конкретизувати дані в числовому варіанті, тобто виміряти явище або процес. Результатом застосування цієї категорії інструментів є певне число, визначення конкретної тенденції та її характеру з наукового погляду: зменшення/збільшення, відповідність чинним нормам або відхилення від них і характер відхилень тощо.

Серед явних особливостей кількісних методів дослідження можна відзначити: суворе дотримання затверджених інструкцій та алгоритмів (переважно математичних операцій та статистичних канонів); основа аналітичних операцій – розрахунки, формули, математико-статистичні характеристики, вимірювання тощо; отримання максимально точної та обґрунтованої інформаційної бази, аргументованих висновків; основа кількісних прийомів – формалізація даних.

У групі кількісних схем збирання та опрацювання даних, що використовують студенти у науково-дослідницькій роботі (НДР), можна виділити такі варіанти:

1. Опитування – метод збору первинної інформації, який передбачає усне чи письмове звернення дослідника до певної групи людей з питаннями, зміст яких представляє проблему дослідження на емпіричному рівні [1]. Тут результат постає у вигляді математико-статистичного аналізу зібраних матеріалів: спершу переведення інформації у придатний для вимірювання та розрахунків вигляд (підрахунок голосів), а потім визначення тенденцій (скільки голосів відповідає певній думці/тенденції).

2. Статистичний аналіз, заснований на аналізі конкретних числових показників і коефіцієнтів. До того ж дослідник може самостійно проводити всі розрахунки або користуватися вже готовими матеріалами і даними. Цей різновид дає змогу не тільки зібрати першоджерела і привести їх у придатний для вимірювання вигляд, а й отримати конкретний результат і висновки.

Кількісні методи дослідження застосовуються практично повсюдно: у соціальних, прикладних, технічних, економічних та інших наукових галузях.

Місія якісних методів дослідження – зібрати всілякі дані про явище/процес, що вивчається, з погляду мікросоціології, психології, суб'єктивних сторін тощо. Ресурси та інформаційна база, отримана на основі якісних досліджень, у перспективі може бути перетворена в кількісний вигляд. Фактично, якісні прийоми лежать в основі будь-якого дослідження. Якісні методи дослідження мають дослідницький і слідчий характер, що сприяє встановленню причинно-наслідкових зв'язків, встановленню певних характеристик (не завжди посилює виміру з математичної точки зору).

Місія якісних досліджень і відповідних інструментів – описати явище з погляду розуміння (як ставиться суспільство: добре чи погано), встановлення якості чи характеру тенденцій (краще чи гірше), визначити подальші способи впливу на маси чи окремі групи осіб тощо. Фактично, застосування якісних прийомів дає змогу переосмислити ситуацію або тему/питання/проблему, оцінити її з моральної, етичної, культурної, духовної, релігійної, правової та інших точок зору. Звідси випливає, що спектр застосування зазначених категорій величезний.

Серед особливостей якісних категорій та інструментів у науково-дослідницькій роботі студента можна відзначити такі риси: зібрана інформація підлягає обов'язковій повторній перевірці на якість: актуальність, достовірність, точність. Тільки після повторної перевірки автор курсового, дипломного або наукового проєкту може користуватися матеріалами для встановлення тенденцій і формулювання обґрунтованих висновків; використання зазначених способів не вимагає від автора марного планування, проведення складних математичних операцій тощо. Найчастіше достатньо просто спостерігати і фіксувати зміни, підсумки дій тощо; автору належить визначити не конкретне співвідношення думок, а зрозуміти, роз'яснити і грамотно інтерпретувати факти, з опорою не на цифри і нормативи, а саме на слова (думка, позиція та ін.).

Найпоширенішими в студентському середовищі якісними методами дослідження виступають:

1. Інтерв'ю, під яким зазвичай розуміють лише ті ситуації, коли людина не дає письмових відповідей самостійно, а спілкується з інтерв'юером при зустрічі, телефоном або в мережі Інтернет [2].

2. Спостереження. Терміном «спостереження» у соціології позначають специфічний метод збирання первинної соціологічної інформації про досліджуваний об'єкт шляхом безпосереднього сприйняття і прямої реєстрації усіх вимірів, що стосуються досліджуваного об'єкта і є значущими з точки зору мети дослідження [1].

3. Експеримент – це ретельно спланований дослід для збору інформації та констатації фактів, тенденцій за темою дослідження. Тут автор використовує спеціальне обладнання, створює специфічні умови і задає потрібні межі та параметри, розробляє шкалу оцінювання тощо.

Місія якісних методів дослідження полягає в пошуку відповідей на такі запитання: Що це таке? Чому це виникло? Навіщо це потрібно? Як можна розв'язати проблему?

Далі розглянемо переваги та недоліки використання кількісних та якісних методів дослідження.

Кількісні методи завжди асоціюються з математико-статистичним аналізом, тому вважаються більш точними й аргументованими. Застосування кількісних інструментів і технік має низку переваг: дозволяє отримати більш точну інформацію, виміряну конкретними величинами, яку можна порівняти з певними параметрами, нормами тощо; здатні охопити великий обсяг інформації; можливе опрацювання даних за допомогою спеціальних програм і застосунок: SPSS, OCA, Excel тощо; усі операції проводяться відповідно до затверджених правил, алгоритмів, формул і канонів, не вимагаючи колосальних перетворень. За необхідності автор курсової, дипломної чи іншої роботи може використовувати різні комбінації показників, але всі вони розраховуватимуться за суворими науковими канонами; точність та однозначність отриманих результатів, можливість неодноразового повторного перевіряння даних; стислість та місткість отриманих результатів, можливість їхньої інтерпретації в табличному й графічному вигляді з обов'язковим аналізом даних; та ін.

Недоліків кількісних прийомів небагато, і вони багато в чому пов'язані з рівнем підготовки дослідника: слабке володіння математичною і статистичною науками, нерозуміння чинних правил і канонів, складнощі в розрахунковій частині та інтерпретації даних, труднощі в перекладенні якісних характеристик у числовий вигляд (не всі матеріали можна «перевести» в кількісний формат).

Серед явних позитивних рис якісних способів збирання, обробки інформації можна виділити: встановлення причинно-наслідкових зв'язків досліджуваного явища; визначення думки експертів, суспільства чи інших осіб у рамках досліджуваної теми; констатація «якісних характеристик» за темою НДР на основі копінгкового аналізу приватних і загальних моментів: характер проблеми (що відбувається під її впливом: погіршення або поліпшення), які емоції провокує (страх, паніка, депресія, радість, незадоволеність тощо) тощо; встановлення поведінкових особливостей об'єктів; збирання максимально допустимого та посилюючого обсягу інформації з подальшим опрацюванням; збирання інформації з метою її подальшої обробки; збирання інформації.

Серед очевидних мінусів якісних способів вивчення питання можна виділити: обмеженість дослідження: автору належить визначити оптимальний обсяг респондентів (вибірка), яка дасть змогу оцінити проблему повноцінно й аргументовано. Саме тут можуть виникнути перші складнощі, коли студент заздалегідь не може знати, скільки людей достатньо опитати та ін.; ретельне планування дослідження з деталізацією кожного кроку (що і в якій послідовності робити). Тут автору НДР важливо володіти науковим і теоретичним підґрунтям за темою, визначити наявні ресурси і траєкторію їхнього використання (як і коли) та ін.; отримання розмитих або менш точних результатів, які буває вкрай важко або зовсім неможливо перевірити ще раз.

Що краще: якісний чи кількісний підхід? Відповісти однозначно на це запитання неможливо. По-перше, кожен автор НДР добирає інструментарій і методологію «під себе» з урахуванням власної підготовки і володіння теоретичною базою за темою, наявною інформаційною базою, її достатністю тощо. По-друге, кожна з розглянутих груп має як переваги, так і недоліки, вимагає дотримання принципу доречності та доцільності.

Як правило, у студентських науково-дослідницьких проєктах використовується комбінація з кількісних і якісних методів, загальнонаукових і приватних (вузькоспеціалізованих) композицій. Такий підхід дає змогу всебічно і гранично глибоко зануритися в тему.

Список використаних джерел

1. Соціологія: організація емпіричного дослідження : навч. посіб. / уклад. Я. М. Балановський. Умань : Візаві, 2019. 471 с.

2. Богдан О. Що варто знати про соціологію та соціальні дослідження? : посіб.-довід. для громад. активістів та всіх зацікавлених / консультант-рец. В. Паніотто. Київ : Дух і Літера, 2015. 380 с. : іл.

Ключові слова: кількісні методи дослідження, якісні методи дослідження, науково-дослідницька робота, опитування, інтерв'ю, спостереження, експеримент.

Keywords: quantitative research methods, qualitative research methods, scientific-research work, survey, interview, observation, experiment.

Сафронова Ганна Володимирівна

*Донецький державний університет внутрішніх справ (м. Кривий Ріг),
викладач кафедри загально-правових та соціально-гуманітарних дисциплін*

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ У КОНТЕКСТІ БЕЗПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ ПРОТЯГОМ ЖИТТЯ

Актуальними завданнями залишаються збереження і поширення кращих традицій національної системи освіти, забезпечення доступності здобуття якісної освіти для всіх громадян та входження вітчизняної системи освіти в освітній і науковий простір Європи. Теоретико-методологічні проблеми правових відносин у галузі освіти, психолого-педагогічні питання і мотивація дотримання норм законодавства на виконавчому та особистісному рівнях кожним суб'єктом правових відносин потребують уважного вивчення і прийняття відповідних рішень. Стан справ у галузі освіти, темпи та глибина перетворень не задовольняють потреби суспільства. Удосконалення системи освіти та підвищення якості професійної підготовки фахівців в Україні – визначальна соціокультурна проблема, вирішення якої полягає в приведенні освіти у відповідність до нових соціально-економічних вимог, визначенні пріоритетних напрямів освітньої політики, стратегії і тактики дій відповідно до потреб суспільства і ресурсів держави, створенні освітянських програм, необхідних для послідовного економічного і соціального розвитку суспільства, а також індивідуального культурного самовираження особистості в суспільстві. Нові умови суспільного розвитку потребують змін у підготовці до реалізації можливостей професійної діяльності спеціалістів, підвищують вимоги до якості освіти, її інформатизації, професійної підготовки та управління якістю навчальних програм, методики викладання і діагностики професійних якостей спеціалістів усіх категорій, технічних засобів передачі інформації. Освіта і наука є підвалинами людського розвитку та прогресу суспільства, які забезпечують індивідуальний розвиток особистості, майбутнього фахівця, творять інтелектуальний, духовний та виробничий потенціал суспільства. Освіта – це стратегічний ресурс соціально-економічного і культурного розвитку суспільства, поліпшення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення авторитету і конкурентоспроможності держави на міжнародній арені. В Україні здійснюються кроки щодо забезпечення прискореного, випереджального інноваційного розвитку освіти, а також створюються умови для самоствердження та самореалізації особистості протягом життя. Систему концептуальних ідей і поглядів на стратегію та основні напрями розвитку освіти визначає Концепція розвитку освіти в Україні.

Мета дослідження: розглянути концепцію безперервної освіти (або освіти упродовж усього життя) в контексті стратегічного ресурсу соціально-економічного і культурного розвитку суспільства, поліпшення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення авторитету і конкурентоспроможності держави на міжнародній арені. Аналіз публікацій проблеми: успішний розвиток економіки і вирішення соціальних проблем (зниження безробіття і рівня бідності) значною мірою залежить, від того, наскільки професійна освіта, що здобувається, відповідає сучасним потребам ринку праці. Практика розвинених, і трансформаційних країн пока-